

Nr 187.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 och 6 §§ lagen den 14 juni 1917 (nr 377) om äktenskaplig börd, m. m.; given Drottningholms slott den 11 mars 1947.

Under åberopande av bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed jämlikt § 87 regeringsformen föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till

- 1) lag angående ändrad lydelse av 2 och 6 §§ lagen den 14 juni 1917 (nr 377) om äktenskaplig börd;
- 2) lag angående ändrad lydelse av 19, 21 och 22 §§ lagen den 11 juni 1920 (nr 407) om barn i äktenskap;
- 3) lag angående ändrad lydelse av 9 och 23 §§ lagen den 14 juni 1917 (nr 378) om adoption;
- 4) lag angående ändring i lagen den 14 juni 1917 (nr 376) om barn utom äktenskap; samt
- 5) lag angående ändring i 8 och 12 kap. lagen den 27 juni 1924 (nr 320) om förmynderskap.

GUSTAF.

Herman Zetterberg.

Förslag

till

Lag

angående ändrad lydelse av 2 och 6 §§ lagen den 14 juni 1917 (nr 377)
om äktenskaplig börd.

Härigenom förordnas, att 2 och 6 §§ lagen den 14 juni 1917 om äktenskaplig börd skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

(Gällande lydelse.)

(Föreslagen lydelse.)

2 §.

2 §.

Vill mannen vinna förklarande att barnet icke har äktenskaplig börd, *instämme sin talan* inom sex månader från det han fick kunskap om barnets födelse. Har barnet ej särskild förmyndare, söke mannen hos rätten förordnande av god man att bevaka dess rätt. *Är å landet ej rättgångsdag, äge domaren förordna god man att bevaka barnets rätt, intill dess på anmälan av domaren god man av rätten förordnats.*

Är mannen — — — av förmyndaren.

Vill mannen vinna förklarande att barnet icke har äktenskaplig börd, *skall han väcka talan mot barnet* inom sex månader från det han fick kunskap om barnets födelse. Har barnet ej särskild förmyndare, söke mannen hos rätten förordnande av god man att bevaka dess rätt.

Är mannen — — — av förmyndaren.

6 §.

6 §.

Rätten har att sörja för fullständig utredning och äger för sådant ändamål införskaffa erforderlig bevisning. Modern varde i målet hörd, där det kan ske. *Ej vare rätten bunden av parts erkännande. Ed må ej bjudas.*

Varder någon enligt rättens förordnande inkallad såsom vittne eller för att upplysningsvis höras, skall be-

Rätten har att sörja för fullständig utredning och äger för sådant ändamål införskaffa erforderlig bevisning. Modern varde i målet hörd, där det kan ske.

(Gällande lydelse.)

(Föreslagen lydelse.)

träffande ersättning av allmänna medel för inställelsen och sådan ersättnings återgäldande i tillämpliga delar gälla vad i avseende å brottmål är stadgat.

Rätten må, där part det begär, förordna, att målet skall handläggas inom stängda dörrar.

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1948; därvid gälla i tillämpliga delar vad i lagen om införande av nya rättegångsbalken finnes föreskrivet.

F ö r s l a g

till

L a g

angående ändrad lydelse av 19, 21 och 22 §§ lagen den 11 juni 1920
(nr 407) om barn i äktenskap.

Häri genom förordnas, att 19, 21 och 22 §§ lagen den 11 juni 1920 om barn i äktenskap¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

*(Gällande lydelse.)**(Föreslagen lydelse.)*

19 §.

19 §.

I mål, som avses i 8, 9 eller 11 §, äge rätten infordra yttrande från barnavårdsnämnd samt jämväl i övrigt införskaffa erforderlig utredning.

I mål *eller ärende*, som avses i 8, 9 eller 11 §, äge rätten infordra yttrande från barnavårdsnämnd samt jämväl i övrigt införskaffa erforderlig utredning.

Har rätten — — — rätten hämtad.

Har rätten — — — rätten hämtad.

Varder någon enligt rättens förordnande inkallad såsom vittne eller för att upplysningsvis höras, skall beträffande ersättning av allmänna medel för inställelsen och sådan ersättnings återgåldande i tillämpliga delar gälla vad i avseende å brottmål är stadgat.

Där allmän åklagare eller barnavårdsnämnd för talan jämlikt 8 §, skall vad i 20 § lagen om införande av nya rättegångsbalken är stadgat äga motsvarande tillämpning.

Rätten må — — — stängda dörrar.

Rätten må — — — stängda dörrar.

21 §.

21 §.

I mål, som avses i 8, 9 eller 11 §, äge rätten, på yrkande, att för tiden *intill* dess laga kraft ägande dom fö-

I mål *eller ärende*, som avses i 8, 9 eller 11 §, äge rätten, på yrkande, att för tiden *till* dess laga kraft ägande

¹ Senaste lydelse av 21 och 22 §§, se SFS 1944: 268.

(Gällande lydelse.)

(Förelagade lydelse.)

releger förordna om vårdnaden, efter vad som finnes skäligt. Föres talan om utbekommande av underhållsbidrag eller om jämkning i vad genom avtal eller rättsens beslut blivit bestämt om sådant bidrag, äge ock rätten, på yrkande, för nämnda tid förordna därom, efter vad som finnes skäligt.

Är å landet ansökan eller anmälan ingiven till domaren eller stämning uttagen, men har målet ej förevarit vid rätten, äge domaren, på yrkande, meddela förordnande, som i första stycket sagts. Innan förordnande meddelas, skall tillfälle att yttra sig över yrkandet beredas motparten. Har förordnande meddelats, tage rätten vid första rättegångstillfället i målet under omprövning, huruvida förordnandet skall äga bestånd.

Förordnande, som — — — rätten återkallas.

22 §.

Klagan över rättens slutliga utslag i mål, som i denna lag avses, skall, även om målet är av beskaffenhet att böra anhängiggöras genom stämning, föras genom besvär.

Är part missnöjd med rättens förordnande, varom i 21 § förmäles, eller beslut, varigenom domarens förordnande enligt samma paragraf förklarats skola äga bestånd, må däröver föras särskild klagan. Har domaren meddelat förordnande enligt 21 §, må klagan föras hos hovrätten; och vare tiden för besvårs anförande räknad från det klaganden erhöi del av be-

dom eller beslut föreligger förordna om vårdnaden, efter vad som finnes skäligt. Föres talan om utbekommande av underhållsbidrag eller om jämkning i vad genom avtal eller av rätten blivit bestämt om sådant bidrag, äge ock rätten, på yrkande, för tiden till dess laga kraft ägande dom föreligger förordna därom, efter vad som finnes skäligt.

Förordnande, varom i första stycket sägs, må meddelas utan huvudförhandling. Innan förordnande meddelas, skall tillfälle att yttra sig över yrkandet beredas motparten. Har förordnande meddelats, pröve rätten, när målet eller ärendet avgöres, om åtgärden skall bestå.

Förordnande, som — — — rätten återkallas.

22 §.

Mot beslut, som av underrätt meddelats under rättegången i fråga, varom förmäles i 21 §, skall talan föras särskilt.

Mot hovrättens beslut i fråga, som nu nämnts, må talan ej föras.

*(Gällande lydelse.)**(Föreslagen lydelse.)*

*slutet. Över hovrättens beslut i fråga,
som i detta stycke avses, må klagan
ej föras.*

*Denna lag skall träda i kraft den 1
januari 1948; därvid gälla i tillämp-
liga delar vad i lagen om införande
av nya rättegångsbalken finnes före-
skrivet.*

F ö r s l a g

till

L a g

angående ändrad lydelse av 9 och 23 §§ lagen den 14 juni 1917 (nr 378)
om adoption.

Härigenom förordnas, att 9 och 23 §§ lagen den 14 juni 1917 om adoption¹
skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

(Gällande lydelse.)

(Föreslagen lydelse.)

9 §.

9 §.

Rätten har — — — är kyrkobok-
förd.

Rätten har — — — är kyrkobok-
förd.

Fader eller — — — han höras.

Fader eller — — — han höras.

*Varder någon enligt rättens förord-
nande inkallad såsom vittne eller för
att upplysningsvis höras, skall beträff-
ande ersättning av allmänna medel
för inställelsen och sådan ersättnings
återgåldande i tillämpliga delar gälla
vad i avseende å brottmål är stadgat.*

23 §.

23 §.

Är ansökan — — — hans rätt.

Är ansökan — — — hans rätt.

*Där barnavårdsnämnd enligt 20 §
för talan, skall vad i 20 § lagen om
införande av nya rättegångsbalken är
stadgat äga motsvarande tillämpning.*

*Denna lag skall träda i kraft den 1
januari 1948; därvid gälla i tillämp-
liga delar vad i lagen om införande
av nya rättegångsbalken finnes före-
skrivet.*

¹ Senaste lydelse av 9 §, se SFS 1923: 161.

Förslag

till

Lag

angående ändring i lagen den 14 juni 1917 (nr 376) om barn utom äktenskap.

Härigenom förordnas, dels att 2, 25 och 28—33 §§ lagen den 14 juni 1917 om barn utom äktenskap¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives och dels att 22, 24 och 27 §§ nämnda lag skola upphöra att gälla.

(Gällande lydelse.)

2 §.

Modern have — — — ingått äktenskap.

Äro föräldrarna — — — är lämplig.

Finnes modern ej vara lämplig före barnet, eller dör hon, skall rätten överflytta vårdnaden å fadern eller särskilt förordnad förmyndare. Uppkommer fråga härom, och kan *utslag* ej omedelbart givas, äge rätten att, för tiden *intill dess slutligt utslag meddelas*, förordna om vårdnaden, efter vad som finnes skäligt. *Har å landet frågan ej förevarit vid rätten, äge domaren meddela förordnande efter vad nu är sagt.* Beträffande förordnande, som *sälunda meddelas av rätten eller domaren, samt slutligt utslag*, varigenom överflyttning av vårdnaden skett, skall *i övrigt vad nedan i 28 § andra stycket, 29 § andra och tredje styckena, 30 § samt 31 § andra stycket* stadgas i tillämpliga delar lända till efterrättelse.

Har modern — — — om underhåll.

Fader eller — — — dem emellan.

(Föreslagen lydelse.)

2 §.

Modern have — — — ingått äktenskap.

Äro föräldrarna — — — är lämplig.

Finnes modern ej vara lämplig före barnet, eller dör hon, skall rätten överflytta vårdnaden å fadern eller särskilt förordnad förmyndare. Uppkommer fråga härom, och kan *slutligt beslut* ej omedelbart givas, äge rätten att, för tiden *till dess ärendet av rätten avgöres*, förordna om vårdnaden, efter vad som finnes skäligt. Beträffande *sådant förordnande samt slutligt beslut*, varigenom överflyttning av vårdnaden skett, skall *vad nedan i 29—31 §§* stadgas i tillämpliga delar lända till efterrättelse.

Har modern — — — om underhåll.

Fader eller — — — dem emellan.

¹ Senaste lydelse av 2 §, se SFS 1924:327 och av 33 §, se SFS 1944:269.

(Gällande lydelse.)

(Föreslagen lydelse.)

25 §.

Rätten skall tillse, att en var, som äger att för barnet föra talan, erhåller tillfälle att yttra sig i målet, samt sörja för fullständig utredning, särskilt beträffande den tid, då uppgivet samlag ägt rum, och de omständigheter, som kunna vara av betydelse för bedömande, huruvida barnet kan vara avlat vid det samlag; och äger rätten för utrednings vinnande införskaffa erforderlig bevisning. *Ej vare rätten bunden av parts erkännande. Ed må ej bjudas.*

Har rätten — — — rätten hämtad.

Erfordras upplysning — — — av sakkunnig.

Varder någon enligt rättens förordnande inkallad såsom vittne eller för att upplysningsvis höras, skall beträffande ersättning av allmänna medel för inställelsen och sådan ersättnings återgåldande i tillämpliga delar gälla vad i avseende å brottmål är stadgat.

28 §.

Kan *utslag* ej omedelbart givas, men är tvist allenast om beloppet av underhållsbidrag, eller föreligga sannolika skäl till antagande att svaranden är bidragsskyldig, äge rätten på yrkande av kâranden förordna, att svaranden skall utgiva skäligt bidrag för tiden till dess *rätten meddelar slutligt utslag*.

Sådant förordnande kan när som helst av rätten återkallas.

29 §.

Är å landet stämning uttagen, men har målet ännu ej förevarit vid rätten, äge på ansökan av kâranden, där

25 §.

Rätten skall tillse, att en var, som äger att för barnet föra talan, erhåller tillfälle att yttra sig i målet, samt sörja för fullständig utredning, särskilt beträffande den tid, då uppgivet samlag ägt rum, och de omständigheter, som kunna vara av betydelse för bedömande, huruvida barnet kan vara avlat vid det samlag; och äger rätten för utrednings vinnande införskaffa erforderlig bevisning.

Har rätten — — — rätten hämtad.

Erfordras upplysning — — — av sakkunnig.

28 §.

Kan *dom* ej omedelbart givas, men är tvist allenast om beloppet av underhållsbidrag, eller föreligga sannolika skäl till antagande att svaranden är bidragsskyldig, äge rätten på yrkande av kâranden förordna, att svaranden skall utgiva skäligt bidrag för tiden till dess *målet av rätten avgöres*.

29 §.

Förordnande, varom i 28 § sägs, må meddelas utan huvudförhandling.

(Gällande lydelse.)

(Föreslagen lydelse.)

denne förebringar sannolika skäl till antagande att svaranden är bidragsskyldig, domaren förordna, att svaranden skall utgiva skäligt bidrag för tiden till dess rätten meddelar slutligt utslag.

Innan förordnande — — — över ansökningen.

Har förordnande meddelats, tage rätten vid första rättegångstillfället i målet under omprövning, huruvida förordnandet skall äga bestånd. Det kan jämväl därefter när som helst av rätten återkallas.

Innan förordnande — — — över ansökningen.

30 §.

Förordnande, som i 28 eller 29 § sägs, gånge i verkställighet lika som laga kraft ägande dom. Slutligt utslag, varigenom rätten ådömt svaranden bidragsskyldighet, gånge på enahanda sätt i verkställighet, där ej rätten annorlunda förordnat.

31 §.

Klagan över rättens slutliga utslag föres genom besvär.

Är part missnöjd med rättens förordnande, varom i 28 § förmäles, eller beslut, varigenom förordnande enligt 29 § förklarats skola äga bestånd, skall särskild klagan däröver föras. Har domaren meddelat förordnande enligt 29 §, må klagan föras hos hovrätten; och varde tiden för besvär anförande räknad från det klaganden erhöill del av beslutet. Över hovrättens beslut i fråga, som i detta stycke avses, må klagan ej föras.

30 §.

Förordnande, varom i 28 § sägs, gånge i verkställighet lika med laga kraft ägande dom men kan när som helst av rätten återkallas.

Dom, varigenom rätten ålagt svaranden bidragsskyldighet, gånge på enahanda sätt i verkställighet, där ej rätten annorlunda förordnat.

31 §.

Mot beslut, som av underrätt meddelats i fråga, varom i 28 § förmäles, skall talan föras särskilt.

Mot hovrättens beslut i fråga, som nu nämnts, må talan ej föras.

(Gällande lydelse.)

(Föreslagen lydelse.)

32 §.

Har svaranden, efter det han på grund av förordnande, *som i 28 eller 29 § sägs, eller slutligt utslag*, som ej vunnit laga kraft, betalat underhållsbidrag, genom laga kraft ägande dom funnits icke vara underhållsskyldig, må han dock ej av den, som mottagit underhållsbidraget, söka åter vad han utgivit men äge av allmänna medel återbekomma guldna bidragsbelopp jämte ränta efter sex för hundra om året från betalningsdagen.

Ansökan härom — — — av under rätt.

Vad av — — — ägde rum.

I Konungens — — — är stadgad.

33 §.

Har, efter — — — är sagt.

Föres talan, som avses i första stycket, och kan *utslag* ej omedelbart givas, äge rätten, på yrkande, att för tiden till dess *rätten meddelar slutligt utslag* förordna om underhållsbidraget, efter vad som finnes skäligt. *Har å landet målet ej förevarit vid rätten, äge domaren meddela förordnande efter vad nu är sagt.* Beträffande förordnande, *som sålunda meddelas av rätten eller domaren, samt slutligt utslag*, varigenom jämkning vunnits med avseende å bidragsskyldigheten, skall i *övrigt vad i 28 § andra stycket, 29 § andra och tredje styckena, 30 § samt 31 § andra stycket* stadgas äga motsvarande tillämpning.

Talan, som — — — för alla.

32 §.

Har svaranden, efter det han på grund av förordnande, *varom i 28 § sägs, eller dom*, som ej vunnit laga kraft, betalat underhållsbidrag, genom laga kraft ägande dom funnits icke vara underhållsskyldig, må han dock ej av den, som mottagit underhållsbidraget, söka åter vad han utgivit men äge av allmänna medel återbekomma guldna bidragsbelopp jämte ränta efter sex för hundra om året från betalningsdagen.

Ansökan härom — — — av under rätt.

Vad av — — — ägde rum.

I Konungens — — — är stadgad.

33 §.

Har, efter — — — är sagt.

Föres talan, som avses i första stycket, och kan *dom* ej omedelbart givas, äge rätten, på yrkande, att för tiden till dess *målet av rätten avgöres* förordna om underhållsbidraget, efter vad som finnes skäligt. Beträffande *sådant* förordnande samt *dom*, varigenom jämkning vunnits med avseende å bidragsskyldigheten, skall *vad i 29 —31 §§* stadgas äga motsvarande tillämpning.

Talan, som — — — för alla.

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1948; därvid gälle i tillämpliga delar vad i lagen om införande av nya rättegångsbalken finnes föreskrivet.

Förslag

till

Lag

angående ändring i 8 och 12 kap. lagen den 27 juni 1924 (nr 320) om förmynderskap.

Härigenom förordnas, dels att 8 kap. 16 § samt 12 kap. 4—6, 8, 11, 14, 15, 20 och 23—27 §§ lagen den 27 juni 1924 om förmynderskap¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives och dels att 12 kap. 2 och 18 §§ nämnda lag skola upphöra att gälla.

(Gällande lydelse.)

(Föreslagen lydelse.)

8 KAP.

8 KAP.

16 §.

16 §.

Har förmyndaren i fall, då, enligt vad ovan i detta kapitel är stadgat, överförmyndarens eller rättens samtycke bort inhämtas, å den omyndiges vägnar ingått avtal utan sådant samtycke, må den, med vilken avtalet slöts, där ej annat förbehåll gjorts, icke frånträda avtalet, såframt förmyndaren söker godkännande inom en månad *eller, om ärendet hör till häradsrätt, sist vid det ting, som infaller näst efter en månad* från det avtalet slöts. Varder ansökan avslagen av den myndighet, av vilken den först skall prövas, äge den, med vilken avtalet slöts, härefter frånträda avtalet, såframt ej annan överenskommelse träffats.

Har förmyndaren i fall, då, enligt vad ovan i detta kapitel är stadgat, överförmyndarens eller rättens samtycke bort inhämtas, å den omyndiges vägnar ingått avtal utan sådant samtycke, må den, med vilken avtalet slöts, där ej annat förbehåll gjorts, icke frånträda avtalet, såframt förmyndaren söker godkännande inom en månad från det avtalet slöts. Varder ansökan avslagen av den myndighet, av vilken den först skall prövas, äge den, med vilken avtalet slöts, härefter frånträda avtalet, såframt ej annan överenskommelse träffats.

12 KAP.

12 KAP.

4 §.

4 §.

Har ansökan om omyndighetsförklaring gjorts av *annan än den, om*

Har ansökan om omyndighetsförklaring gjorts av *den, om vars för-*

¹ Senaste lydelse av 12 kap. 20 §, se SFS 1930:110.

(Gällande lydelse.)

(Föreslagen lydelse.)

vars försättande i omyndighet är fråga, och har denne icke heller medgivit, att omyndighetsförklaring må meddelas, skall rätten utfärda kallelse å honom att å utsatt dag inställa sig för rätten; och åligge det sökanden att, på sätt om stämning i tvistemål är stadgat, i god tid före nämnda dag giva honom del av kallelsen. Kommer han ej, när kallelse behörigen skett, och visar han ej heller laga förfall, äge rätten ändock företaga målet till avgörande.

Är ansökan ingiven till domaren, skall denne utfärda kallelse, varom i första stycket sägs.

I fall, då fråga är, att någon skall förklaras omyndig på grund av sinnessjukdom, sinnesslöhet eller annan rubbning av själsverksamheten, äge vad nu är stadgat om kallelse ej tillämpning, såframt det må antagas, att hans hörande skulle vara utan gagn.

sättande i omyndighet är fråga, eller har denne eljest medgivit, att omyndighetsförklaring må meddelas, äge rätten utan huvudförhandling omedelbart företaga målet till avgörande. Vad nu sagts äge ock tillämpning, då fråga är att någon skall förklaras omyndig på grund av sinnessjukdom, sinnesslöhet eller annan rubbning av själsverksamheten, såframt det må antagas att hans hörande skulle vara utan gagn.

I annat fall än som avses i första stycket skall rätten utfärda föreläggande för den, om vars försättande i omyndighet är fråga, att svara i målet. Angående sådant föreläggande gälle vad om stämning är stadgat.

5 §.

När den, som försatts i omyndighet, gjort ansökan att bli förklarad myndig, skall rätten, såframt ansökningen ej finnes böra omedelbart avslås, inhämta yttrande från förmyndaren eller, om så erfordras, utfärda kallelse å honom att å utsatt dag inställa sig för rätten.

Är ansökan ingiven till domaren, äger denne inhämta yttrande eller utfärda kallelse, varom ovan sägs.

6 §.

Har ansökan — — — finnes erforderligt.

Den, som förordnats till rättegångsbiträde, åtnjute av allmänna medel

5 §.

Ansökan av den som försatts i omyndighet att bli förklarad myndig må, om den finnes uppenbart ogrundad, utan huvudförhandling omedelbart avslås. I annat fall skall rätten utfärda föreläggande för förmyndaren att svara i målet. Angående sådant föreläggande gälle vad om stämning är stadgat.

6 §.

Har ansökan — — — finnes erforderligt.

Den, som förordnats till rättegångsbiträde, åtnjute av allmänna medel

(Gällande lydelse.)

(Föreslagen lydelse.)

efter rättens prövning skäligen arvode för det arbete, han nedlagt å målet för dess förberedande och utförande, så ock ersättning för nödvändiga utgifter och tidsspillan. *I det slutliga utslaget* skall den, för vilken rättegångsbiträde förordnats, förpliktas att till statsverket återgälda vad biträdet tillerkänts i arvode och ersättning, såframt ej sådan skyldighet finnes böra åläggas motparten.

Vad i — — — må förordnas.

8 §.

Kan i mål om omyndighetsförklaring *utslag* ej omedelbart givas, äge rätten, såframt dröjsmål uppenbarligen skulle medföra fara för den, vars försättande i omyndighetstillstånd är i fråga, eller för hans egendom, förordna, att han skall vara omyndig under tiden *intill dess rätten meddelar slutligt utslag*. *Innan målet förevarit vid rätten, äge jämväl domaren meddela förordnande efter vad nu är sagt. Rätten tage dock vid första rättegångstillfället under omprövning, huruvida förordnandet skall äga bestånd.*

Innan förordnande — — — rätten återkallas.

Mot rättens eller domarens förordnande, varom i första stycket stadgas, så ock mot beslut, varigenom domarens förordnande förklarats skola äga bestånd, skall, i händelse av missnöje, särskild talan föras.

11 §.

Om *slutligt utslag*, varigenom någon förklarats omyndig, så ock om för-

efter rättens prövning skäligen arvode för det arbete, han nedlagt å målet för dess förberedande och utförande, så ock ersättning för nödvändiga utgifter och tidsspillan. *Då målet avgöres* skall den, för vilken rättegångsbiträde förordnats, förpliktas att till statsverket återgälda vad biträdet tillerkänts i arvode och ersättning, såframt ej sådan skyldighet finnes böra åläggas motparten *eller, där ansökingen gjorts av överförmyndaren, kostnaden prövas skola stanna å statsverket.*

Vad i — — — må förordnas.

8 §.

Kan i mål om omyndighetsförklaring *dom* ej omedelbart givas, äge rätten, såframt dröjsmål uppenbarligen skulle medföra fara för den, vars försättande i omyndighetstillstånd är i fråga, eller för hans egendom, förordna, att han skall vara omyndig under tiden *till dess målet av rätten avgöres*. *Förordnande, varom nu är sagt, må meddelas utan huvudförhandling.*

Innan förordnande — — — rätten återkallas.

Mot beslut, som av underrätt meddelats i fråga, varom i första stycket förmäles, skall talan föras särskilt.

11 §.

Om *dom*, varigenom någon förklarats omyndig, så ock om förordnande,

(Gällande lydelse.)

ordnande, som i 8 § avses, skall ofördröjligen genom rättens eller domarens försorg kungörelse införas i allmänna tidningarna.

Har *slutligt utslag*, varigenom någon förklarats omyndig, blivit i högre rätt *ändrat* genom *utslag*, som vunnit laga kraft, eller har den, som förklarats omyndig, genom laga kraft ägande *utslag* förklarats myndig, eller har förordnande, som i 8 § sägs, *förklarats icke skola äga bestånd* eller återkallats eller i högre rätt upphävts, skall *därom kungörelse* ske, efter vad i första stycket sägs.

14 §.

Kan i ärende angående förmyndares förordnande beslut ej omedelbart givas, äge rätten, såframt omedelbar vård erfordras om den omyndiges angelägenheter, förordna förmyndare för tiden *intill dess slutligt meddelas*. Å landet samt i stad, där rådstuvurätt ej finnes, äge ock i fall, varom nu är sagt, domaren för samma tid förordna förmyndare.

Har i mål om omyndighetsförklaring rätten eller domaren, på sätt i 8 § stadgas, meddelat beslut, att den, vars försättande i omyndighetstillstånd är i fråga, skall vara omyndig under tiden *tills slutligt utslag meddelas*, skall rätten eller domaren med avseende å nämnda tid för honom förordna förmyndare.

Mot rättens eller domarens beslut i fråga, varom i denna paragraf stadgas, skall, i händelse av missnöje, särskild talan föras.

15 §.

Uppkommer fråga om förmyndares entledigande av orsak, varom i 2 kap.

(Föreslagen lydelse.)

som i 8 § avses, skall ofördröjligen genom rättens försorg kungörelse införas i allmänna tidningarna.

Har *dom*, varigenom någon förklarats omyndig, blivit i högre rätt *ändrad* genom *dom*, som vunnit laga kraft, eller har den, som förklarats omyndig, genom laga kraft ägande *dom* förklarats myndig, eller har förordnande, som i 8 § sägs, återkallats eller i högre rätt upphävts, skall *kungörelse därom* ske, efter vad i första stycket sägs.

14 §.

Kan i ärende angående förmyndares förordnande *slutligt* beslut ej omedelbart givas, äge rätten, såframt omedelbar vård erfordras om den omyndiges angelägenheter, förordna förmyndare för tiden *till dess ärendet av rätten avgöres*.

Har i mål om omyndighetsförklaring rätten, på sätt i 8 § stadgas, meddelat beslut, att den, vars försättande i omyndighetstillstånd är i fråga, skall vara omyndig under tiden *till dess målet av rätten avgöres*, skall rätten i där angiven ordning med avseende å nämnda tid förordna förmyndare för honom.

Mot beslut, som av underrätt meddelats i fråga, varom i första eller andra stycket förmäles, skall talan föras särskilt.

15 §.

Uppkommer fråga om förmyndares entledigande av orsak, varom i 2 kap.

(Gällande lydelse.)

(Föreslagen lydelse.)

9 § sägs, och kan *utslag* ej omedelbart givas, äge rätten, såframt dröjsmål skulle medföra fara för den omyndiges rätt och bästa, förordna om förmyndarens skiljande från utövningen av förmynderskapet under tiden *intill dess rätten meddelar slutligt utslag*. Å landet samt i stad, där rådstuvurätt ej finnes, äge domaren, innan frågan om förmyndarens entledigande förevarit vid rätten, meddela förordnande efter vad nu är sagt. Rätten tage dock vid första rättegångstillfället under omprövning, huruvida förordnandet skall äga bestånd.

Innan beslut — — — yttra sig.

Mot rättens eller domarens förordnande, varom i första stycket stadgas, så ock mot beslut, varigenom domarens förordnande förklarats skola äga bestånd, skall, i händelse av missnöje, särskild talan föras.

20 §.

Vad i — — — god man.

Å landet samt i stad, där rådstuvurätt ej finnes, äge domaren entlediga god man, som förordnats enligt 11 kap. 3 eller 4 § 1.—5., om den, för vilken han förordnats, det begär. Det åligger domaren att å nästa rättegångsdag anmäla sitt beslut för rätten.

9 § sägs, och kan *slutligt beslut* ej omedelbart givas, äge rätten, såframt dröjsmål skulle medföra fara för den omyndiges rätt och bästa, förordna om förmyndarens skiljande från utövningen av förmynderskapet under tiden *till dess ärendet av rätten avgöres*.

Innan beslut — — — yttra sig.

Mot beslut, som av underrätt meddelats i fråga, varom i första stycket förmäles, skall talan föras särskilt.

20 §.

Vad i — — — god man.

23 §.

I fråga om mål eller ärende, vari allmän åklagare, överförmyndare eller barnavårdsnämnd för talan, skall vad i 20 § lagen om införande av nya rättegångsbalken är stadgat äga motsvarande tillämpning.

(Gällande lydelse.)

(Föreslagen lydelse.)

23 §.

I mål eller ärende, däri överförmyndaren fört talan, äge rätten, när skäl *därtill äro, i det slutliga utslaget* tillerkänna överförmyndaren ersättning av allmänna medel för det arbete han nedlagt å målets utförande ävensom för nödiga utgifter. Rätten pröve ock *i utslaget*, huruvida ersättningen skall *till statsverket* återgäldas av överförmyndarens motpart.

Varder någon på begäran av överförmyndaren eller enligt rättens förordnande inkallad såsom vittne eller för att upplysningsvis höras, skall beträffande ersättning av allmänna medel för inställelsen och sådan ersättnings återgäldande i tillämpliga delar gälla vad i avseende å brottmål är stadgat.

Överförmyndaren äge i mål eller ärende, däri han för talan, anlita fullmäktig.

25 §.

Vill någon föra talan mot överförmyndarens beslut, göre det skriftligen hos rätten. *Klagandens inlaga skall ingivas i stad, där rådstuvurätt finnes, till rätten och eljest till domaren inom tjugu dagar från det klaganden erhöll del av beslutet eller ock på klagandens eget äventyr med posten insändas så tidigt, att inlagan må vara rätten eller domaren tillhanda före utgången av den tid, som nyss stadgats.*

26 §.

Talan mot rättens eller domarens beslut föres genom besvär. Klagan över domarens beslut föres i hovrätten, och varde tiden för besvärs anförande räknad från det klaganden erhöll del av beslutet.

24 §.

I mål eller ärende, däri överförmyndaren fört talan, äge rätten, när skäl *äro därtill, vid målets eller ärendets avgörande* tillerkänna överförmyndaren ersättning av allmänna medel för det arbete han nedlagt å målets *eller ärendets* utförande ävensom för nödiga utgifter. Rätten pröve ock, huruvida ersättningen skall återgäldas av överförmyndarens motpart *eller stanna å statsverket.*

25 §.

Vill någon föra talan mot överförmyndarens beslut, göre det skriftligen hos rätten *inom två veckor från den dag klaganden erhöll del av beslutet.*

26 §.

(Gällande lydelse.)

(Föreslagen lydelse.)

I ärenden, som först handlagts av överförmyndaren, så ock i frågor, varom i 8 § första stycket samt 14 och 15 §§ förmäles, må talan mot hovrättens beslut ej föras.

27 §.

Beslut, som av överförmyndaren, rätten eller domaren meddelas i mål och ärenden enligt denna lag, skola lända till efterrättelse utan hinder av att talan däremot föres, utom för så vitt angår rättsens beslut, varigenom omyndighetsförklaring eller avtal om sammanlevnad i oskiftat bo häves eller förordnande meddelas om gäldande av särskild ersättning, på sätt i 10 kap. 2 § tredje stycket sägs, eller förmyndare eller god man dömes till utgivande av försuttet vite.

27 §.

Beslut eller dom, som meddelas av överförmyndaren eller rätten, skall lända till efterrättelse utan hinder av att talan däremot föres, utom såvitt angår dom, som innefattar hävande av omyndighetsförklaring, eller rättsens avgörande, varigenom avtal om sammanlevnad i oskiftat bo häves eller förordnande meddelas om gäldande av särskild ersättning, på sätt i 10 kap. 2 § tredje stycket sägs, eller förmyndare eller god man dömes till utgivande av försuttet vite.

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1948; därvid gälla i tillämpliga delar vad i lagen om införande av nya rättegångsbalken finnes föreskrivet.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementens ärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 28 februari 1947.

Närvarande:

Ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden WIGFORSS, SKÖLD, QUENSEL, GJÖRES, DANIELSON, VOUGT, MYRDAL, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, MOSSBERG, WEIJNE.

Chefen för justitiedepartementet, statsrådet Zetterberg, anmäler fråga om *vissa ändringar i lagstiftningen om föräldrar och barn samt om förmynderskap med anledning av rättegångsreformen* samt anför därvid följande.

I lagstiftningen om föräldrar och barn samt om förmynderskap förekomma åtskilliga bestämmelser av processuell natur, vilka måste omarbetas i anslutning till reglerna i nya RB. De sakkunniga, vilka tillkallats för att biträda med arbetet på ett sammanförande till en eller flera större enheter av det flertal lagar som bruka gemensamt betecknas nya ärvdabalken, ha i samband med detta arbete även upptagit spörsmålet om dylika ändringar inom föräldrabalken. Den 29 juni 1946 ha de sakkunniga, som funnit lämpligt att lagarna inom ärvdabalkens ram sammanföras till två balkar, en föräldrabalk och en ärvdabalk, avgivit betänkande med förslag till föräldrabalk (SOU 1946: 49). Denna balk motsvarar enligt förslaget nu gällande lagar om äktenskaplig börd, om barn i äktenskap, om adoption, om barn utom äktenskap och om förmynderskap. Flertalet av de inom detta lagstiftningsområde förekommande processuella bestämmelserna har i förslaget till föräldrabalk sammanförts till ett särskilt kapitel, i samband varmed de underkastats ändringar i anledning av nya RB samt även i övrigt vissa jämkningar och tillägg vidtagits. Enligt förslaget skall föräldrabalken träda i kraft samtidigt med nya RB eller den 1 januari 1948. Emellertid torde det knappast kunna medhinnas att för 1947 års riksdag framlägga förslag till mera omfattande ändringar på förevarande lagstiftningsområde. Med hänsyn härtill är det nödvändigt, att frågan om de ändringar i förutnämnda lagar som föranledas av rättegångsreformen upptagas till fristående behandling. Jag anhåller att nu få anmäla denna fråga.

De bestämmelser av processuell natur, vilka meddelas i lagarna om föräldrar och barn samt om förmynderskap, avse icke att uttömmade reglera rättegången i mål och ärenden inom detta rättsområde. Bestämmelserna in-

nefatta endast vissa tillägg till och undantag från den allmänna processordningen, som alltså i övrigt skall tillämpas. Dessa tillägg och undantag äro betingade av ifrågakarande måls och ärendens särskilda natur. Vissa av specialbestämmelserna röna icke någon inverkan av rättegångsreformen och kunna alltså kvarstå oförändrade efter reformens genomförande. Beträffande andra åter erfordras såsom förut framhållits en omarbetning för att bringa dem i överensstämmelse med den nya rättegångsordningen.

I mål och ärenden på förevarande lagstiftningsområde har i regel det allmänna ett betydande intresse att bevaka. Detta är särskilt framträdande i sådana mål som reglera barnets familjerättsliga status. I lagarna på området ha även i anledning härav givits åtskilliga stadganden, varigenom parternas dispositionsrätt i fråga om bevisning och annan utredning starkt begränsats. Enligt dessa bestämmelser gäller bl. a., att rätten har att sörja för fullständig utredning och för detta ändamål äger självmant införskaffa erforderlig bevisning. I anslutning härtill har beträffande vissa mål och ärenden påpekats, att utredningen särskilt bör avse vissa angivna för avgörandet betydelsefulla omständigheter. Till dessa bestämmelser om utredningsplikt ha fogats stadganden om skyldighet att höra vissa personer vilkas ut-sagor kunna vara av särskild vikt samt att inhämta yttrande från barnavårdsnämnd eller annan myndighet. I vissa lagrum stadgas vidare, att rätten ej är bunden av parts erkännande och att ed ej må bjudas. Härjämte meddelas föreskrifter om hämtning av part eller annan vars personliga hörande är av betydelse. Slutligen föreskrives i flera av lagarna, att om någon enligt rättens förordnande inkallats såsom vittne eller för att höras upplysningsvis, frågan om ersättning för inställelsen skall bedömas enligt reglerna om ersättning till åklagarvittnen i brottmål.

Frågan om bevisningen i indispositiva mål har numera blivit föremål för reglering i nya RB. Av 35 kap. 6 § nya RB framgår, att rätten äger självmant föranstalta därom. Vidare följer av 3 § i samma kapitel, att rätten icke är bunden av parts erkännande. I nya RB har ej heller bjuden ed upptagits bland bevismedlen. Finner rätten med hänsyn till utredningen erforderligt att part höres personligen, kan rätten enligt 44 kap. 3 och 5 §§ förordna om hans hämtande. Kostnaden för bevisning som införskaffas av rätten skall förskjutas av allmänna medel och i fråga om skyldighet att återgälda sådan kostnad skall gälla vad om rättegångskostnad i tvistemål i allmänhet är stadgat.

Genom dessa för indispositiva tvistemål överhuvud gällande regler i nya RB torde förutnämnda särbestämmelser i lagarna om föräldrar och barn samt förmynderskap i stort bli överflödiga. Det är emellertid att märka, att dessa bestämmelser i vissa avseenden reglera frågan om rättens skyldighet att sörja för utredning och bevisning mera ingående än de allmänna stad-gandena i nya RB. Vissa bestämmelser torde vidare ha en större räckvidd än de i nya RB upptagna, vilka senare icke i allo torde äga tillämpning å ären-den som skola behandlas enligt lagen om handläggning av domstolsärenden. De särskilda bestämmelserna i de olika lagarna torde alltså icke kunna helt

utgå i samband med rättegångsreformens genomförande utan vissa särregler torde fortfarande böra upptagas i lagarna. Härvid lärer det icke möta något hinder att för sammanhangets skull i viss utsträckning låta även vissa stadganden, som strängt taget täckas av de allmänna reglerna i nya RB, kvarstå i avbidan på en mera omfattande översyn av lagstiftningen inom denna del av familjerätten.

Beträffande fullföljd av talan mot underrätts dom eller slutliga beslut i mål och ärenden enligt förevarande lagar torde vad i nya RB och lagen om handläggning av domstolsärenden är stadgat böra äga tillämpning. Även i mål om underhållsskyldighet och om faderskapet till barn utom äktenskap, vilka för närvarande fullföljas besvärsvägen, bör alltså rättsmedlet vara vad. Detsamma bör gälla rättens dom i fråga om omyndighetsförklaring eller sådan förklarings hävande; det är nämligen förutsatt att dylika frågor — liksom för närvarande — skola handläggas i den för tvistemål stadgade ordningen.

Enligt bestämmelser i lagarna om barn i och barn utom äktenskap samt i förmynderskapslagen finnes möjlighet för rätten att i mål och ärenden angående vårdnad, underhåll och omyndighetsförklaring samt om tillsättande eller entledigande av förmyndare eller god man meddela provisoriskt beslut. Förordnande härom kan på landet meddelas även av domaren. Av denne meddelat förordnande skall vid första rättegångstillfället tagas under omprövning av rätten. Dessa bestämmelser böra omarbetas i anslutning till nya RB samt lagen om handläggning av domstolsärenden. Härvid torde bestämmelserna om domares befogenhet att meddela provisoriskt beslut i mål av förevarande slag med hänsyn till nya RB:s domförhetsregler böra utbytas mot stadgande, att sådant förordnande må meddelas utan huvudförhandling. Vad angår ärenden erfordras icke något motsvarande stadgande, då enligt lagen om handläggning av domstolsärenden rätten alltid är domför med en lagfaren domare i fråga om åtgärd, som icke innefattar slutligt avgörande. I likhet med vad i 15 kap. 6 § nya RB föreskrives beträffande där avsedda åtgärder synes böra gälla, att rätten skall ompröva frågan, när målet eller ärendet avgöres.

Jag vill i detta sammanhang erinra, att bestämmelserna i lagen om barn utom äktenskap rörande provisoriska beslut om vårdnad och underhåll ha en från motsvarande stadganden i lagen om barn i äktenskap avvikande utformning. Medan enligt sistnämnda lag provisoriska beslut i dylika frågor avse tiden till dess laga kraft ägande dom föreligger, lända enligt lagen om barn utom äktenskap sådana beslut till efterrättelse till dess slutligt utslag meddelas, varjämte stadgas att slutligt utslag skall gå i verkställighet lika som laga kraft ägande dom, där ej rätten annorlunda förordnat. Det är tydligen önskvärt, att denna olikhet i bestämmelsernas utformning upphör. En sådan ändring är emellertid icke i och för sig påkallad av rättegångsreformen. Med hänsyn härtill torde detta spörsmål icke lämpligen nu böra upptagas utan anstå till den tillärnade omarbetningen av lagstiftningen om föräldrar och barn, vid vilken fråga om en utjämning även i materiellt av-

seende mellan reglerna om barn i äktenskap och barn utom äktenskap lärer uppkomma.

Enligt bestämmelser i lagen om barn i äktenskap, adoptionslagen och förmynderskapslagen tillkommer det allmän åklagare, barnavårdsnämnd eller överförmyndare att föra talan i vissa mål och ärenden. Sålunda må enligt 8 § lagen om barn i äktenskap fråga om överflyttning av vårdnaden om barn i äktenskap väckas av allmän åklagare eller barnavårdsnämnd. Jämlikt 20 § lagen om adoption äger barnavårdsnämnd föra talan om hävande av adoptivförhållande. Överförmyndare kan enligt 12 kap. 3 § förmynderskapslagen göra ansökan om omyndighetsförklaring samt, jämlikt 16 § i samma kapitel, om förmyndares förordnande eller entledigande och vissa andra åtgärder i avseende å förmynderskap. I samma lagrum stadgas vidare, att förmyndare, som gjort sig skyldig till försummelse i vårdnaden om underårig, må entledigas på ansökan av allmän åklagare eller barnavårdsnämnd.

Anledningen till att allmän åklagare, barnavårdsnämnd och överförmyndare tillerkänts talerätt i nu angivna fall är den, att det allmänna ansetts ha ett så starkt intresse i saken att behörighet att föra talan ej borde uteslutande förbehållas den eller de enskilda som frågan närmast angår. I så måtto likna ifrågavarande mål och ärenden vissa andra tvistemål, i vilka allmän åklagare eller annan myndighet äger föra talan å det allmännas vägnar. Bestämmelser om åklagares eller annan myndighets behörighet att väcka och utföra talan i fall av den beskaffenhet som här avses finnas i åtskilliga lagar. Sålunda är t. ex. allmän åklagare enligt 10 kap. 1 § giftermålsbalken i vissa fall pliktig att yrka äktenskaps återgång. Beträffande sådana mål gälla enligt lagen om införande av nya RB vissa särbestämmelser. I 20 § samma lag stadgas sålunda, att om i mål, som ej angår allmänt åtal, allmän åklagare eller annan myndighet på grund av stadgande i lag eller författning för talan å det allmännas vägnar samt denna talan ej avser tillvaratagande av kronans eller annans enskilda rätt, skall om rättegångskostnad och ordningen för målets fullföljd i högre rätt gälla vad i nya RB är stadgat angående allmänt åtal. Vidare stadgas i lagrummet, att beträffande den som för talan å det allmännas vägnar skall i stället för vad i fråga om tvistemål stadgats om föreläggande för part och om parts utevaro i tvistemål gälla vad om åklagare är föreskrivet.

De förutnämnda sakkunniga för kodifiering av ärvdabalken ha i sitt betänkande uttalat, att dessa bestämmelser om brottmålsreglernas tillämpning i vissa hänseenden förefölle ägnade att tillämpas även beträffande mål eller ärenden, i vilka talan föres av allmän åklagare, barnavårdsnämnd eller överförmyndare. Det syntes sålunda lämpligt, framhöllo de sakkunniga, att i stället för vad i fråga om tvistemål stadgas om föreläggande för part och om parts utevaro beträffande part som nu avses gällde vad om åklagare är föreskrivet. Föreläggande för honom att komma tillstädes vid äventyr, att hans talan eljest förfölle, borde sålunda ej förekomma, liksom han ej heller borde anmodas komma tillstädes vid vite. Hans utevaro från huvudförhandlingen i underrätt borde föranleda att denna inställdes. Även beträffande

rättegångskostnaderna vore det lämpligare att tillämpa brottmålsreglerna än de för tvistemål avsedda. Med hänsyn till det anförda ha de sakkunniga föreslagit, att de i 20 § promulgationslagen till nya RB upptagna reglerna skola äga motsvarande tillämpning med avseende å mål och ärenden, i vilka allmän åklagare, barnavårdsnämnd eller överförmyndare för talan.

Vad de sakkunniga sålunda föreslagit har i allmänhet lämnats utan erinran i de yttranden som avgivits över förslaget till föräldrabalk. Även enligt min mening böra principerna i 20 § promulgationslagen till nya RB lända till efterrättelse i nu avsedda mål och ärenden. Det kan för övrigt ifrågasättas, om icke detta lagrum äger direkt tillämpning på åtminstone vissa slag av dylika mål och ärenden. För tydlighetens skull synes det emellertid lämpligt att uttryckligen stadga att bestämmelserna i lagrummet skola gälla. I lagen om barn i äktenskap samt i adoptionslagen och förmynderskapslagen bör alltså med avseende å nu nämnda mål och ärenden införas en hänvisning till 20 § i promulgationslagen till nya RB. Denna hänvisning torde icke medföra någon ändring i regeln att talan mot rättens avgörande av ärende städse skall föras genom besvär.

Jag övergår nu till den mest betydelsefulla frågan i detta sammanhang eller huru bevisningen i mål om faderskapet till barn utom äktenskap bör anordnas efter nya RB:s ikraftträdande. För att kunna tillerkänna parts utsaga angående uppgivet samlag avgörande vikt såsom bevis är man som bekant enligt gällande lag hänvisad till att anlita partsed, varom bestämmelser meddelas i 27 § lagen om barn utom äktenskap. Enligt denna paragraf gäller, att om anledning förekommer därtill att svaranden haft samlag med modern under konceptionstiden, rätten äger förelägga antingen modern att med ed bekräfta (fyllnadsed) eller fadern att med ed förneka (värjemålsed), att sådant samlag ägt rum. I båda fallen är eden — liksom överhuvud då enligt gällande rättegångsordning partsed förekommer såsom bevismedel i rättegång — normerad, d. v. s. knuten till ett av rätten fastställt edstema, som parten har att ordagrant följa. Eden är anordnad såsom ett subsidiärt bevismedel, vilket får tillgripas först sedan annan bevisning funnits otillräcklig. Verkan av fyllnadsed är, att fullt bevis anses föreligga rörande den omständighet som är i fråga, samt av värjemålsed, att det påstående som skall bemötas genom eden anses vederlagt. Edens avläggande utesluter alltså motbevisning. Såsom känt är har partseden kommit till vidsträckt användning i mål om fastställelse av faderskap till barn utom äktenskap.

I nya RB har parts ed icke bibehållits bland bevismedlen i rättegång. Den normerade partseden låter sig ej väl förena med grunderna för fri bevisprövning. Såvitt angår tvistemål har i stället införts institutet förhör med part under sanningsförsäkran. De partseder, om vilka särskilda bestämmelser äro givna i andra lagar än äldre RB, böra enligt vad processlagberedningen uttalat ej heller bibehållas efter nya balkens ikraftträdande. Beredningen framhåller emellertid, att partseden i faderskapsmål intager en särställning. På grund av svårigheterna att i dylika mål åstadkomma bevisning kunde ifrågasättas att för dessa mål bibehålla ed som bevismedel. Olägenheterna av den

normerade eden vore dock så betydande, att ed i denna form ej borde ifrågakomma. Frågan om edgång i nu avsedda mål borde enligt beredningens åsikt upptagas i samband med den allmänna revisionen av lagstiftningen om barn utom äktenskap.

Frågan om bevisningen i faderskapsmål har sedermera upptagits till ingående behandling av ärvdabalkssakkunniga. De sakkunniga, vilka i likhet med processlagberedningen ansett, att den normerade eden i faderskapsmål icke borde bibehållas, ha beträffande frågan, huru bevisningen i dylika mål i fortsättningen bör anordnas, anfört följande.

Då parternas uppgifter ofta äro den viktigaste kunskapskällan i dessa mål, måste deras utsagor kunna delgivas domstolen under betryggande former. Parternas hörande måste ordnas på sådant sätt, att de ställas under visst tryck att hålla sig till sanningen. Härigenom vinnes större garanti för bevismaterialets pålitlighet och deras utsagor kunna tillmätas större betydelse som bevis. Möjlighet att höra part under straffansvar förefinnes enligt nya RB:s bestämmelser om förhör med part under sanningsförsäkran. Enligt straffrättskommitténs förslag till lagstiftning om brott mot staten och allmänheten skall straffet för osann partsutsaga vara straffarbete i högst två år eller fängelse eller, om brottet sker av grov oaktsamhet, fängelse eller böter. Förhör under sanningsförsäkran är ett primärt bevismedel och dess användning är alltså icke beroende av att annan bevisning ej är att tillgå. Förhör kan äga rum med båda parterna.

Det kan icke på förhand med säkerhet bedömas, i vilken omfattning förhör under sanningsförsäkran kommer att anlitas eller vilket bevisvärde som kommer att tillerkännas detsamma. Tydligt är emellertid, att om den nuvarande normerade eden i faderskapsmål bortfaller utan att några särregler givas angående bevisningen i dessa mål, förhör med part under sanningsförsäkran i stor utsträckning måste äga rum, och då det ofta är svårt att förebbringa annan bevisning om samlag mellan parterna, måste avgörandet i allmänhet ske med ledning av de uppgifter som framkomma vid förhöret. Målen om fastställande av faderskapet till barn utom äktenskap intaga härigenom en särställning i jämförelse med andra tvistemål, där oftast även andra bevismedel stå till buds.

Det kan ifrågasättas, huruvida förhör under sanningsförsäkran i faderskapsmål kan fylla den uppgift som det sålunda skulle få. Enligt de sakkunnigas mening kan man befara en försämring av de nuvarande möjligheterna att komma till ett materiellt riktigt resultat. Särskilt om parterna under sanningsförsäkran lämna stridande uppgifter rörande samlag, blir avgörandet för domstolen synnerligen vanskligt.

Enligt de sakkunnigas åsikt är det, åtminstone för närvarande, knappast tillrådligt att i faderskapsmål släppa de möjligheter till sanningens utforskande som ett avhörande under ed innebär. Ett edligt förhör utsätter parten för ett starkare tryck att hålla sig till sanningen än ett förhör under sanningsförsäkran ej endast därigenom att straffet för mened är strängare än det för osann partsutsaga. Den högtidliga edens betydelse för inskärpande av sanningsplikten måste också beaktas. Även om eden icke längre har samma betydelse i detta hänseende som tidigare, skulle dock säkerligen dess avskaffande innebära ett försvagande av bevisningsmöjligheterna. Uppfattningen om edens vikt torde alltjämt vara sådan, att den skärper känslan av förpliktelse att tala sanning. Med edsinstitutet i faderskapsmål äro visserligen åtskilliga olägenheter förenade men dessa avse närmast den normerade partseden och ej ett fritt edligt förhör. Mot införande av partsed i denna form kan emellertid riktas den invändningen, att därigenom skulle följa en viss degra-

dering av förhöret under sanningsförsäkran. De sakkunniga anse dock denna följd icke bliva så framträdande, då partsförhör under edsansvar skall förekomma endast i sådana mål, där partsed, ehuru i annan form, sedan länge varit det förhärskande bevismedlet.

Om sålunda möjlighet bör finnas att i faderskapsmål höra part på ed, uppstår frågan, om detta förhör bör träda i stället för partsförhöret under sanningsförsäkran eller om båda bevismedlen böra vara tillgängliga. I det senare fallet skulle det edliga förhöret komma till användning först sedan det visat sig att erforderlig bevisning ej kunnat åstadkommas genom förhör under sanningsförsäkran eller på annat sätt. En sådan anordning skulle kunna tänkas medföra en i och för sig önskvärd begränsning av edens användning. De sakkunniga anse dock övertygande skäl tala för det förra alternativet. Att ha två så likartade bevismedel som förhör på ed och förhör under sanningsförsäkran i samma mål synes nämligen mindre lämpligt och skulle säkerligen verka förvillande. I faderskapsmål bör alltså institutet förhör med part under sanningsförsäkran ej förekomma utan möjlighet i stället finnas att höra modern eller mannen under vittnesansvar.

Ett sådant förhör kan tydligen anordnas i olika former. Eden kan sålunda avläggas antingen som löftesed eller som bekräftelseed. Det senare är fallet i Norge, där sedan 1915 särregler gälla angående bevisningen i faderskapsmål. I den norska lagstiftningen om barn utom äktenskap föreskrives sålunda, att rätten äger, efter det bevisningen blivit slutligen förebragt, låta parterna eller en av dem edfästa sin utsaga. För svensk rätts vidkommande torde emellertid anledning saknas att beträffande partsed i faderskapsmål frångå den för vittnesmål i allmänhet gällande principen att eden upplages före avgivandet av utsagan. Beträffande partsförhör under sanningsförsäkran gäller också, att partens försäkran avlägges före förhörets början.

Att eden skall avläggas före utsagans avgivande behöver naturligtvis ej medföra, att parternas alla uppgifter delgivas domstolen under edsansvar. Tvärtom synes det lämpligt att modern och mannen kunna ingående höras angående alla omständigheter av betydelse utan att därvid vara underkastade något straffhot. Ett sådant hot kan nämligen lätt medföra, att partens utvecklande av sin talan blir alltför knapphändigt, med påföljd att utredningen försvåras. Enligt de sakkunnigas mening bör ett sådant förhör med parterna alltid äga rum i faderskapsmål innan edgång tillgripes. Den omständigheten att parten vet med sig, att han senare kan komma att höras under vittnesansvar, torde ofta kunna förmå honom att redan från början hålla sig till sanningen. Under sådana omständigheter torde det icke vara uteslutet att i vissa fall de därvid avgivna utsagorna verka så övertygande, att edgång ej behöver tillgripas. Om vittnesförhör finnes påkallat, lär det, med hänsyn till att modern och mannen böra ha ingående hörts därförinnan, ej heller vara nödvändigt att därvid upplaga allt som framkommit vid det förra förhöret. Vittnesförhöret torde i stället böra taga sikte på vissa för avgörandet särskilt betydelsefulla omständigheter, beträffande vilka ett klarläggande framstår som nödvändigt. Med hänsyn härtill synes böra stadgas, att förhöret må begränsas till vissa frågor angående det uppgivna samlaget eller andra omständigheter av särskild vikt för avgörandet. I detta sammanhang må påpekas, att det ofta är mindre klokt att till modern eller mannen direkt ställa frågan, huruvida uppgivet samlag verkligen ägt rum eller ej. I stället kan rätten formulera ett par frågor som avse vissa omständigheter av indicienatur som finnas vara avgörande för bedömande vems uppgifter som förtjäna tilltro. Detta tillvägagångssätt innebär bl. a. den fördelen, att något större möjlighet föreligger att vid behov bevisa att lämnad uppgift är oriktig.

Förhör under sanningsförsäkran kan enligt nya BR äga rum med båda parterna. Det synes emellertid i regel ej lämpligt att höra såväl modern

som mannen under edsansvar. Visserligen skulle det i en del fall kunna vara av värde att under straffhot höra dem mot varandra. Att höra modern och mannen som vittnen om ett faktum, som båda måste känna till men varom de lämnat stridiga uppgifter, skulle emellertid säkerligen framstå som stötande, i det ed ej sällan skulle komma att stå emot ed. Förhör torde alltså i regel böra ske endast med ena parten. Företråde synes härvid höra lämnas den, vars utsaga under vittnesansvar med hänsyn till samtliga omständigheter kan antagas bäst tjäna till upplysning i saken. Undantagsvis synes emellertid förhör med båda kunna tillåtas. Så kan vara fallet, om stridigheten i deras uppgifter förklaras av att endera glömt tidpunkten för samlag eller av annan särskild orsak. Att ena parten hörts som vittne angående ett särskilt sakförhållande bör tydligen ej utgöra hinder mot att förhör äger rum med den andra rörande någon annan omständighet som kan vara av betydelse för avgörandet. Självfallet skall ej den få höras under vittnesansvar, som ej äger avlägga ed eller försäkran som vittne.

Såsom framgår av det anförda bör vittnesförhöret vara ett subsidiärt bevismedel, om vars användande rätten förordnar, när den i övrigt förda bevisningen finnes icke vara tillräcklig att bibringa rätten en bestämd övertygelse om visst på prövningen inverkan sakförhållande. Skäl synas vidare tala för att bevismedlet får tillgripas endast då viss sannolikhet för det av käranden påstådda faktum redan åstadkommits. Anledning hör sålunda förekomma till att mannen haft samlag med modern under konceptionstiden för att rörande under vittnesansvar skall kunna ifrågakomma. I detta hänseende ansluter sig förslaget till gällande rätt, enligt vilken samma förutsättning gäller för att normerad ed skall åläggas. En annan sak är, att kravet på bevisning i detta hänseende ej kan ställas så högt.

Det nu anförda har närmast gällt bevisningen beträffande frågan, huruvida samlag förekommit mellan parterna under konceptionstiden. Även om detta spörsmål är av den ojämförligt största betydelsen i detta sammanhang, kan ej bortses från att bevisningen i vissa fall kan avse även omständigheter av beskaffenhet att kunna kullkasta presumptionen att den som haft sådant samlag med modern är fader till barnet. De sakkunnigas förslag, att presumptionen skall hävas när det är uppenbart osannolikt att samlaget i fråga verkat befruktande, förutsätter bl. a. att utredningen kan taga sikte även på frågan, om modern under konceptionstiden haft samlag med annan än svaranden. Uppenbarligen är det av största värde för utredningen i målet att kunna höra part under straffansvar även om sådana omständigheter som kunna häva presumptionen. Har man öppnat möjlighet att höra modern eller mannen som vittne beträffande frågan om de haft samlag med varandra, torde sådant förhör vid behov böra kunna äga rum även rörande dylika omständigheter.

Förut har framhållits, att vittnesförhör ej bör äga rum innan parterna ingående hörts i målet. Det ligger i sakens natur, att den som sålunda hörts kommer att vid ett omedelbart därefter följande förhör under vittnesansvar känna sig bunden av de vid det första förhöret lämnade uppgifterna. Den högtidliga eden bör visserligen vara ägnad att bringa honom till eftertanke, och redan möjligheten att vederbörande kan komma att höras på ed torde utgöra en särskild anledning för parten att redan från början hålla sig till sanningen. För att öka möjligheterna att kunna lita på vad som uttalas vid vittnesförhöret torde emellertid domstolen böra ha möjlighet att, då särskilda skäl tala därför, medgiva anstånd med förhöret. Den som vid vittnesförhör omedelbart efter det vanliga partsförhöret möjligen skulle varit beredd att bekräfta en oriktig uppgift kan genom ett sådant uppskov komma på andra tankar och han har en möjlighet att utebliva från vittnesförhöret

och härigenom på ett för honom mindre besvärande sätt än eljest indirekt frånträda sina redan lämnade uppgifter.

Verkan i rättegången av förhör under vittnesansvar är att bedöma i enlighet med reglerna om fri bevisprövning. Att ena parten på ed uttalar sig angående en viss omständighet innebär alltså icke, att denna omständighet under alla förhållanden måste anses styrkt. Domaren har att uppskatta värdet av vad vid förhöret framkommit i jämförelse med annan bevisning i målet. Tydligt är emellertid, att under edsansvar lämnade uppgifter i många fall kunna vara avgörande, liksom att en vägran att uttala sig på ed angående ett visst faktum kan i hög grad tala emot riktigheten av partens ståndpunkt. Att använda tvångsmedel mot part för att få honom att yttra sig vid förhöret är icke behövt, då partens tredska utgör tillräcklig grund för bedömandet av vad som är sanning i målet.

Då förhör under vittnesansvar är att anse som ett särskilt bevismedel, som icke skall komma till användning med mindre den eljest förebragta utredningen är otillräcklig, kan sådant förhör uppenbarligen icke förekomma under förberedelsen utan måste uppskjutas till huvudförhandlingen. Möter synnerligt hinder för den som skall höras, bör emellertid förhöret — i likhet med vad som gäller beträffande förhör under sanningsförsäkran — enligt rättens beslut kunna äga rum utom huvudförhandlingen. Kan han på grund av sjukdom ej infinna sig, bör han kunna höras där han vistas.

På grund av det anförda ha ärvdabalksakkunniga föreslagit, att de nuvarande bestämmelserna om normerad ed i 27 § lagen om barn utom äktenskap skulle ersättas med ett stadgande av följande lydelse:

Förekommer i mål om fastställande av faderskapet till barn utom äktenskap anledning till antagande, att mannen haft samlag med modern å tid, då barnet kan vara avlat, må modern eller mannen höras under vittnesansvar, om erforderlig utredning eljest ej kan vinnas. Förhöret må begränsas till vissa frågor rörande det uppgivna samlaget eller andra omständigheter av särskild vikt för avgörandet. Ej må utan synnerliga skäl förhör angående ett och samma sakförhållande äga rum med både modern och mannen. Företräde skall givas den, vars utsaga med hänsyn till samtliga omständigheter i målet kan antagas bäst tjäna till upplysning i saken. Den, som ej äger avlägga ed eller försäkran såsom vittne, må ej höras under vittnesansvar.

Rätten äge, om särskilda skäl äro därtill, medgiva anstånd med förhöret. Möter synnerligt hinder för den som skall höras att inställa sig vid huvudförhandling, må förhöret enligt rättens beslut äga rum utom huvudförhandling. Kan den som skall höras på grund av sjukdom ej infinna sig, må han höras där han vistas. I fråga om avläggande av ed och dess utbyte mot försäkran på heder och samvete samt förhöret i övrigt äge vad i 36 kap. 11 och 12 samt 14—18 §§ rättegångsbalken är stadgat om vittnesförhör motsvarande tillämpning.

I mål som avses i denna paragraf gälle ej vad i rättegångsbalken är stadgat om förhör med part under sanningsförsäkran.

I yttrandena över förslaget till föräldrabalk (efter remiss ha utlåtanden avgivits av bl. a. rikets hovrätter, socialstyrelsen, vissa länsstyrelser, vissa barnavårdsnämnder, föreningen Sveriges häradshövdingar, föreningen Sveriges stadsdomare, Sveriges advokatsamfund samt svenska fattigvårds- och barnavårdsförbundet) har förslaget i förevarande del i allmänhet lämnats utan erinran. I flera yttranden har emellertid hävdats, att möjligheten att

höra parterna under sanningsförsäkran vore tillfyllest jämväl i dessa mål, varför några särregler om bevisningen icke erfordrades. Denna ståndpunkt har intagits av *föreningen Sveriges härads hövdingar, Sveriges advokatsamfund och en ledamot av Göta hovrätt*. Även *hovrätten för övre Norrland* har — med förklaring att hovrätten icke velat taga bestämd ståndpunkt till förevarande vanskliga spørsmål — dock framhållit, att skäl syntes tala för att, i stället för partsförhör under vittnesansvar, även i faderskapsmål medgiva partsförhör under sanningsförsäkran. *Två ledamöter* i hovrätten ha emellertid anmält skiljaktig mening och ansett någon erinran mot det av de sakkunniga framlagda förslaget icke böra framställas.

Advokatsamfundet har anfört:

Frågan, huru bevisningen i faderskapsmål bör anordnas efter nya RB:s ikraftträdande, är utan tvivel ett synnerligen svårbesvarat spørsmål. Att den normerade partseden icke väl kan förenas med grundsatsen om fri bevisprövning ligger i öppen dag, och styrelsen är ense med de sakkunniga om att denna form av partsed icke bör bibehållas.

Vid sådant förhållande föreligga enligt styrelsens mening endast två alternativ till frågans lösande. Det ena alternativet är det som de sakkunniga föreslagit, nämligen att införa möjlighet att höra modern och mannen under vittnesansvar. Den andra utvägen vore att låta nya RB:s regler om bevisning i tvistemål gälla även för faderskapsmålen vidkommande och sålunda jämväl i dessa mål tillämpa vanliga regler om förhör under sanningsförsäkran.

En lösning i enlighet med de sakkunnigas förslag har en påtaglig fördel, nämligen att man därigenom utsätter parten för starkast möjliga tryck att hålla sig till sanningen. Å andra sidan medför denna lösning lika påtagliga olägenheter. Då man av naturliga skäl måste undvika, att ed regelmässigt skulle komma att stå mot ed, är man nämligen nödsakad att uppställa den regeln, att förhör angående ett och samma sakförhållande ej utan synnerliga skäl må äga rum med både modern och mannen. Konsekvensen härav blir emellertid, att domstolen på grundval av en utredning, som icke innefattar vare sig moderns eller mannens hörande under straffansvar, har att avgöra, vilken av dessa två som skall höras på ed. Härmed har man i själva verket avlägsnat sig ganska långt från den fria bevisprövningens princip, ty hur mycket man än understryker, att partens uttalande på ed icke innebär, att den omständighet, varom parten sålunda uttalat sig, under alla förhållanden skall anses styrkt, ligger det i sakens natur, att domstolarna — troligen nästan undantagslöst — komma att grunda sin dom på vad parten under ed uttalat. Den som fått förmånen att bli hörd på ed kommer att vinna målet. En lösning efter nu angivna linjer innebär därför i viss mån, att nu gällande system bibehålles, låt vara att den normerade eden bortfaller.

Det kan till och med icke utan visst fog göras gällande, att den av de sakkunniga föreslagna lösningen i ett avseende innebär en försämring i förhållande till nu gällande rätt. För närvarande står det nämligen öppet för den part, som icke fått eden, att överklaga edgångsutslaget. En sådan möjlighet låter sig icke väl förena med den nya rättegångsordningen. Om man nämligen skulle medgiva ena parten rätt att föra särskild talan mot domstolens beslut att höra andra parten på ed, skulle följden bli, att rättegången i underrätten måste vila i avbidan på lagakraftgående beslut i edgångsfrågan. Men i så fall måste antingen ny huvudförhandling hållas i underrätten, vittnesbevisning upptagas ånyo etc., eller också dom meddelas utan att densamma längre vore grundad omedelbart på det vid huvudförhandlingen förbragta processmaterialet. Ingenting vore tillfredsställande.

Mot de sakkunnigas förslag till frågans ordnande kan slutligen också anföras, att reglerna stundom kunna bli svåra att genomföra med bibehållande av omedelbarhet och koncentration i processen. Endast i undantagsfall lär det nämligen bli möjligt för rätten att under förberedelsen träffa avgörande i frågan, vilkendera parten som skall höras på ed, om ens någon befogenhet för rätten att under förberedelsen träffa ett dylikt avgörande är åsyftad. Om rätten sedermera vid huvudförhandlingen medgiver anstånd med förhöret, måste antingen ny huvudförhandling äga rum eller ock förhöret äga rum vid en fortsatt huvudförhandling. I sistnämnda fall ha intrycken av den tidigare upptagna bevisningen hunnit förflyktigas, och det är än större risk än vanligt för att målets avgörande utan vidare grundas på vad den under edsansvar hörda parten därvid uppgivit. Av den fria bevisprövningen är i så fall icke mycket kvar.

De olägenheter, som nu anförts, skulle undvikas, om frågan löstes i enlighet med det andra alternativet, nämligen så, att de allmänna reglerna om bevisning i tvistemål finge gälla. Redan den omständigheten, att man sluppe ifrån särregler för faderskapsmålen, skulle i och för sig vara en fördel. Å andra sidan är det uppenbart, att man med en sådan lösning skulle avstå från det mest effektiva medel som står till buds för att få en part att hålla sig till sanningen. I regel skulle säkerligen både modern och mannen komma att höras under sanningsförsäkran och därvid ofta lämna motstridiga uppgifter.

Vilkendera lösningen som bör väljas, måste bero på, vilken som kan antagas bäst främja målens materiellt riktiga avgörande. Det är självfallet förordat med utomordentlig svårighet att nu bilda sig en bestämd uppfattning härom. Styrelsen är emellertid av den mening, att förhör med parterna under sanningsförsäkran samt fri bevisprövning innefatta större möjligheter att ernå materiellt riktiga resultat än en ordning, som bibehåller parts ed såsom ett visserligen ej teoretiskt men dock i praktiken avgörande bevismedel. Styrelsen vill därför förorda, att ifrågavarande stadgande får utgå ur förslaget och att allmänna regler om bevisning i tvistemål få gälla även i fråga om faderskapsmålen.

Föreningen Sveriges häradshövdingar har till en början uttalat, att den normerade partseden i faderskapsmål icke borde bibehållas. Erfarenheten visade, att dess användning alltmer begränsats. Möjligheten av utredning genom blodgruppsundersökning och annan antropologisk undersökning ävensom den fria bevisprövning som tillämpades hade i stor utsträckning gjort behovet av särskilda garantier för pålitligheten av parts utsaga i dessa mål mindre påtagligt. Numera brukade även svarande i faderskapsmål nästan regelmässigt medgiva samlag under konceptionstiden och endast bestrida faderskapet under hemställan om blodgruppsundersökning.

Föreningen har vidare — under erinran att enligt de sakkunnigas förslag institutet förhör med part under sanningsförsäkran ej borde förekomma i faderskapsmål utan möjlighet i stället finnas att höra modern eller mannen under vittnesansvar — yttrat följande.

I själva verket synes man nödsakad erkänna att icke någotdera av alternativen, parts hörande under sanningsförsäkran respektive under vittnesansvar, kan anses fullt tillfredsställande. De särskilda bestämmelser rörande sistnämnda ed, som på av de sakkunniga anförda skäl utan tvivel måste anses erforderliga, måste säkerligen komma att medföra högst avsevärda svårigheter vid själva processförfarandets ordnande. Uppskov med huvud-

förhandlingen torde ej sällan bliva nödvändigt, något som särskilt i mål av ifrågavarande slag är ägnat att menligt inverka på koncentrationen och på omedelbarheten i avgörandet. Stadgandet att ej utan synnerliga skäl förhör angående ett och samma sakförhållande bör äga rum med både modern och mannen och om företråde efter vissa grunder åt endera av dem synes rätteligen kräva ett beslut i saken av beskaffenhet att kunna av den andra parten överklagas. I motsatt fall kan denne lätt bibringas den uppfattningen att målet redan genom edgångens anförtroende åt den andra parten blivit de facto avgjort.

I nu angivna hänseenden synes parts sanningsförsäkran vara att föredraga, då den regelmässigt såsom primärt bevismedel inleder bevisupptagningen i huvudförhandlingen och, om den medgives båda parterna, ej rimligen torde kunna föranleda uppskov med denna. Den förutsätter ock att båda parterna kunna uttala sig om samma sak och framstår därför som ett mera opartiskt processförfarande än ett vittnesförhör med allenast den ena parten. Ett anlåtande av partsförsäkran skulle ej heller kunna sägas medföra större svårigheter för bevisprövningen än parternas hörande under vittnesansvar enligt i förslaget angivna grunder. I senare fallet kräves bedömande av vilken eller vilka omständigheter av särskild vikt för avgörandet som böra föranleda partsförhör, vilken av parterna som skall höras rörande den ena eller andra frågan och vilket bevisvärde parts utsaga under vittnesansvar bör tillerkännas i förhållande till den andra partens berättelse och övrig bevisning i saken.

Det är naturligen förenat med svårigheter att utan erfarenhet om tillämpningen av någotdera av alternativen taga ståndpunkt till frågan, vilketdera av dem som bör föredragas. Föreningen anser dock övervägande skäl tala för att nya rättegångsbalkens bestämmelser om parts hörande under sanningsförsäkran vinna tillämpning även i faderskapsmål och hemställer således att förslagets ifrågavarande stadgande utgår.

Hovrätten för övre Norrland har yttrat följande:

Vad man genom parts hörande under vittnesansvar vill vinna är större garanti för sanna uppgifter medelst dels det strängare straffhot som följer med vittneseden, dels ock det högtidliga edsavläggandet. Häremot bör framhållas, att det dock är förenat med betänkligheter att — sedan man för tvistemål infört bevismedlet parts hörande under sanningsförsäkran och för brottmål avvisat tanken på såväl normerad partsed som hörande av part under sanningsförsäkran — man likväl i faderskapsmål, vilka ju icke sakna beröringspunkter med brottmål, återinför partseden i denna nya form, låt vara icke längre normerad. Det må för övrigt framhållas att parts hörande under vittnesansvar i praktiken kan komma att väsentligen närma sig den normerade partseden, om nämligen den del av relevanta fakta, som skall bli föremål för förhöret, i högre grad begränsas. — Dessutom synes mot de sakkunnigas motivering kunna sägas, att man torde i viss mån överskatta den inverkan, som ett något skärpt straffansvar eller det mer eller mindre högtidliga edsavläggandet må ha å partens benägenhet att tala sanning.

Med de sakkunnigas förslag lär kunna inträffa, att sedan underrätten under vittnesansvar i ett faderskapsmål hört parten A rörande visst sakförhållande, domstol i högre instans, dit målet fullföljts, finner mer eller mindre uppenbart att i stället motparten B borde höras under vittnesansvar om samma sakförhållande. Antingen blir då överinstansen genom de föreslagna lagstadgandena förhindrad att begagna det såsom värdefullaste ansedda bevismedlet i målet, eller ock anställs förhör även med B, varmed den vanskliga situation inträtt som man velat undvika, nämligen att båda parterna un-

der vittnesansvar hörts om samma sak. En viss bundenhet för den högre instansen inträder på detta sätt, till vilken någon motsvarighet för närvarande icke finnes.

Skäl synes enligt hovrättens uppfattning tala för att, i stället för partsförhör under vittnesansvar, även i faderskapsmål medgiva partsförhör under sanningsförsäkran. Då det emellertid, såsom de sakkunniga framhållit, kan medföra vanskligheter vid domsavgörandet, om parterna under sanningsförsäkran lämna stridiga uppgifter rörande visst sakförhållande, synes det vara lämpligt att för faderskapsmålen införa den särskilda bestämmelsen att förhör under sanningsförsäkran angående ett och samma sakförhållande ej utan särskilda skäl bör äga rum med både modern och mannen.

I likhet med ärvdabalksakkunniga och de i ärendet hörda myndigheterna och sammanslutningarna är jag av den uppfattningen, att den nuvarande normerade eden i faderskapsmål icke lämpligen bör bibehållas efter rättegångsreformens genomförande. Fråga uppstår då, om på sätt de sakkunniga förordat partsed i annan form skall införas beträffande sådana mål eller om även i dem förhör med part under sanningsförsäkran skall anses tillfyllest.

Ett avhörande under ed innebär tydligen den fördelen, att parten utsättes för starkare tryck att hålla sig till sanningen än vid ett förhör under sanningsförsäkran. Värdet härav bör emellertid enligt min åsikt icke överdrivas. Å andra sidan äro åtskilliga nackdelar förbundna med förslaget om bibehållande av en form av edligt förhör i faderskapsmål. Dessa olägenheter, som ingående redovisats i de avgivna yttrandena, sammanhånga delvis med att ett sådant partsförhör står i mindre god överensstämmelse med nya RB:s bevisningssystem och dess regler för förfarandet. En lösning enligt den av de sakkunniga anvisade linjen skulle således medföra, att faderskapsmålen i vissa hänseenden komme att intaga en särställning, vilket i och för sig måste anses mindre tilltalande. Man torde nämligen ej kunna bortse från, att även om svårigheterna att åstadkomma annan bevisning än genom parternas egna utsagor äro särskilt framträdande i målen om fastställande av faderskap till barn utom äktenskap, liknande svårigheter kunna göra sig gällande även i andra mål.

Valet mellan de båda lösningar som här erbjuda sig är synnerligen vanskligt, i all synnerhet innan närmare erfarenheter vunnits rörande institutet förhör under sanningsförsäkran, och det är enligt min åsikt helt naturligt, att på denna punkt olika meningar kommit till uttryck. Vid övervägande av de skäl som tala för och emot de olika alternativen har jag för egen del stannat för att institutet förhör under sanningsförsäkran bör vinna tillämpning även i faderskapsmål. Enligt min åsikt är det nämligen berättigat att antaga, att domstolarna efter den nya rättegångsordningens genomförande skola kunna komma till rätta med de speciella svårigheter som möta beträffande faderskapsmålen utan att särskild edgång behöver tillgripas. Att såsom hovrätten för Övre Norrland ifrågasatt på visst sätt inskränka möjligheterna att i dessa mål höra part under sanningsförsäkran synes mindre lämpligt.

I det föregående har modern till barn utom äktenskap betecknats såsom part i målet om fastställande av faderskapet. Det bör emellertid framhållas,

att barnet är den verkliga parten i målet, medan modern för talan i målet såsom legal ställföreträdare för barnet. Vad i nya RB stadgas om förhör med part under sanningsförsäkran gäller emellertid även parts legala ställföreträdare, oavsett om denne för talan eller ej. Även om modern icke uppträder i rättegången som barnets ställföreträdare utan dess talan utföres av annan representant, t. ex. barnavårdsmannen, lärers alltså modern kunna höras under sanningsförsäkran.

Med ledning av nu anförda synpunkter ha inom justitiedepartementet upprättats förslag till

- 1) lag angående ändrad lydelse av 2 och 6 §§ lagen den 14 juni 1917 (nr 377) om äktenskaplig börd;
- 2) lag angående ändrad lydelse av 19, 21 och 22 §§ lagen den 11 juni 1920 (nr 407) om barn i äktenskap;
- 3) lag angående ändrad lydelse av 9 och 23 §§ lagen den 14 juni 1917 (nr 378) om adoption;
- 4) lag angående ändring i lagen den 14 juni 1917 (nr 376) om barn utom äktenskap; samt
- 5) lag angående ändring i 8 och 12 kap. lagen den 27 juni 1924 (nr 320) om förmynderskap.

Beträffande de särskilda bestämmelserna i dessa lagförslag vill jag anföra följande, varvid förslagen torde få behandlas vart för sig.

Förslaget till lag angående ändrad lydelse av 2 och 6 §§ lagen den 14 juni 1917 om äktenskaplig börd.

Beträffande ställföreträdarskapet för barn i rättegång om äktenskaplig börd stadgas i 2 § första stycket av förevarande lag, att om barnet ej har särskild förmyndare, mannen i äktenskapet skall hos rätten söka förordnande av god man att bevaka dess rätt. På landet äger domaren förordna god man att bevaka barnets rätt, intill dess på anmälan av domaren god man förordnas av rätten. Då såsom förut nämnts enligt lagen om handläggning av domstolsärenden rätten alltid är domför med en lagfaren domare i fråga om åtgärd som icke innefattar slutligt avgörande, har sistnämnda stadgande såsom överflödigt icke upptagits i lagförslaget. I första punkten av stycket har bestämmelsen, att mannen inom viss tid skall instämma sin talan, ändrats till att mannen inom samma tid skall väcka talan. Ändringen sammanhänger med att enligt nya RB talan anses anhängiggjord, då ansökan om stämning inkom till rätten, medan enligt äldre rätt den avgörande tidpunkten är den, då stämningen delgives. Motsvarande ändring har där- emot icke ansetts behöva vidtagas i 3 och 5 §§, i vilka liknande uttryck förekomma. Utan särskilt stadgande torde dock vara uppenbart, att även talarätten enligt 3 § är bevarad, om ansökan om stämning inkommit till rätten inom där angiven tid från erhållen kännedom om barnets födelse och mannens död.

I 6 § första stycket ha bestämmelserna om att rätten ej är bunden av parts

erkännande och att ed ej må bjudas uteslutits. Även andra stycket i paragrafen har i anledning av nya RB:s regler om bevisningen i indispositiva mål ansetts kunna utgå.

Förslaget till lag angående ändrad lydelse av 19, 21 och 22 §§ lagen den 11 juni 1920 om barn i äktenskap.

Då fråga om vårdnad kan förekomma som självständigt ärende, har härav betingad jämkning av ordalagen vidtagits i 19 § första stycket. Det nuvarande tredje stycket i paragrafen har utgått. I motsvarande stycke har i förslaget med avseende å det fall att allmän åklagare eller barnavårdsnämnd för talan om vårdnadsöverflyttning upptagits hänvisning till reglerna i 20 § lagen om införande av nya RB.

Den i 22 § första stycket upptagna bestämmelsen att klagan över rättens slutliga utslag skall föras genom besvär har utgått; såsom jag förut nämnt torde nämligen allmänna fullföljdsregler böra tillämpas. Vidare ha bestämmelserna i 21 § och 22 § andra stycket om provisoriska beslut omarbetats i anslutning till vad jag förut anfört. Det bör uppmärksammas, att fullföljd enligt 22 § i förslaget må äga rum så snart provisoriskt beslut meddelats »i fråga» som avses i 21 §, varemot det nuvarande stadgandet i 22 § andra stycket reglerar endast talan mot »förordnande eller beslut, varigenom förordnande förklarats skola äga bestånd». Enligt förslaget skall alltså talan kunna föras även mot beslut, varigenom framställd begäran om interimistiskt förordnande avlagits. Paragrafen avser endast beslut som meddelats under rättegången. Har rätten i samband med domen eller det slutliga beslutet meddelat provisoriskt förordnande om vårdnad eller underhåll, skall talan häremot föras i samma ordning som talan mot domen eller det slutliga beslutet.

Förslaget till lag angående ändrad lydelse av 9 och 23 §§ lagen den 14 juni 1917 om adoption.

Tredje stycket i 9 § har i likhet med motsvarande bestämmelse i föregående lagar ansetts kunna utgå. Såsom ett andra stycke i 23 § har för det fall att barnavårdsnämnd för talan om adoptivförhållandes hävande upptagits hänvisning till 20 § promulgationslagen till nya RB.

Förslaget till lag angående ändring i lagen den 14 juni 1917 om barn utom äktenskap.

De i denna lag under 2 samt 28—33 §§ upptagna bestämmelserna om provisoriska beslut i vårdnads- och underhållsfrågor samt om omedelbar verkställighet av slutligt avgörande i mål och ärenden härom ha omarbetats i anslutning till reglerna i nya RB samt lagen om handläggning av domstolsärenden. Vidare ha i överensstämmelse med vad förut anförts bestämmelserna i 27 § om partsed upphävts, varjämte vissa stadganden i 25 § uteslutits.

Enligt 22 § gäller nu, att därest svaranden ej äger känt hemvist inom riket

och upplysning ej kunnat vinnas var han uppehåller sig, stämningen må delgivas genom kungörelse, även om övriga i äldre RB angivna förutsättningar för dylik delgivning ej äro för handen. Med hänsyn till den lindring i de allmänna villkoren för kungörelsedelgivning som införts genom nya RB torde något behov av särskilda regler om delgivning av stämning i faderskapsmål ej längre föreligga. På grund härav har förevarande paragraf — i likhet med vad som enligt lag den 20 december 1946 redan skett med motsvarande lagrum i giftermålsbalken — förklarats skola utgå. Även 24 §, enligt vilken reglerna om återvinning icke skola äga tillämpning, har utslutits som följd av nya RB:s regler om verkan av parts utevarö i indispositiva tvistemål.

Förslaget till lag angående ändring i 8 och 12 kap. lagen den 27 juni 1924 om förmynderskap.

I 8 kap. 16 § föreskrives nu, att om förmyndaren utan vederbörligt tillstånd ingått avtal å den omyndiges vägnar, den med vilken avtalet slöts icke äger frånträda avtalet, såframt förmyndaren söker godkännande inom en månad eller, om ärendet hör till häradsrätt, sist vid det ting som infaller näst efter en månad från det avtalet slöts. Efter nya RB:s införande förutsattes emellertid rätten även på landet alltid vara tillgänglig, varför något skäl ej föreligger att därefter i fråga om tidsfristen för ansökan vid häradsrätt anknyta till tingsordningen. På grund härav och då ej heller av annan orsak torde vara påkallat, att tiden sättes längre på landet än i stad, har i förslaget fristen för alla fall bestämts till en månad från avtalets ingående. Av övergångsbestämmelserna till förevarande lagförslag, jämförda med 14 § lagen om nya RB:s införande, framgår att, om avtalet slutits före nya RB:s ikraftträdande, fristen skall beräknas enligt äldre bestämmelser.

I 12 kap. 2 § stadgas, att på landet samt i stad, där rådhusrätt ej finnes, må å tid, då rättegångsdag ej inträffar, ansökan om omyndighetsförklaring eller sådan förklarings hävande ingivas till domaren. Då enligt den nya rättegångsordningen rätten även på landet förutsattes alltid vara tillgänglig, har denna paragraf utgått i förslaget.

Enligt 12 kap. 4 § i dess nuvarande lydelse äger rätten att, då omyndighetsförklaring sökts eller medgivits av den, om vars försättande i omyndighet är fråga, utan kallelse pröva ansökningen. I förslaget har med hänsyn till domförhållsreglerna i 1 kap. 4 och 11 §§ nya RB för detta fall i stället stadgats, att rätten äger utan huvudförhandling omedelbart företaga målet till avgörande. Vidare har i första stycket i förslaget även upptagits det fall, som nu omnämnes i tredje stycket. Nuvarande andra stycket har utgått såsom överflödigt. I stället har här införts en regel om förfarandet i de fall, då den som ansökningen gäller skall höras. Att dennes utevarö ej hindrar målets avgörande följer av 44 kap. 6 § och 42 kap. 10 § nya RB.

I 12 kap. 5 § i förslaget ha ändringar motsvarande de i 4 § föreslagna vidtagits.

I 6 § andra stycket har föreslagits en mindre jämkning, som betingas av det i 23 § första stycket upptagna förslaget beträffande rättegångskostnad i mål, däri överförmyndaren för talan.

Bestämmelserna om provisoriska beslut i 8 § ha omarbetats, varvid domarens befogenhet att meddela sådant beslut ersatts med föreskrift, att beslut må meddelas utan huvudförhandling. Någon föreskrift, som ålägger rätten att när målet förekommer taga under omprövning, huruvida provisoriskt förordnande skall äga bestånd, har icke syntts erforderlig, enär dom regelmässigt skall givas i anslutning till eller kort efter huvudförhandlingen. Motsvarande ändringar ha vidtagits beträffande de i 14 och 15 §§ upptagna bestämmelserna om provisoriska beslut i ärenden om förmyndares förordnande och entledigande.

18 § samt 20 § andra stycket ha utgått såsom överflödiga.

I 23 § har införts en hänvisning till 20 § promulgationslagen till nya RB beträffande mål och ärenden, vari allmän åklagare, överförmyndare eller barnavårdsnämnd för talan. De nuvarande bestämmelserna i 23 § första och tredje styckena ha upptagits som 24 § medan andra stycket i 23 § utgått. Vad angår den nuvarande 24 § har denna utgått såsom obehövlig med hänsyn till att rätten enligt vad som i allmänhet skall gälla har att sörja för delgivning.

25 § har omarbetats, varvid klagotiden i anslutning till 52 kap. 1 § nya RB bestämts till två veckor.

Första stycket i 26 § har utgått med hänsyn till att allmänna fullföljdsregler skola tillämpas.

I övrigt ha i ett par nu icke nämnda lagrum smärre jämkningar vidtagits.

I samtliga lagförslag har tiden för ikraftträdandet bestämts till den 1 januari 1948, från och med vilken dag nya RB skall lända till efterrättelse. Då beträffande de nya bestämmelsernas tillämpning i tidigare anhängiggjorda mål samma regler böra gälla som upptagits i promulgationslagen till nya RB, har i lagförslagens slutbestämmelser hänvisats till promulgationslagen.

Föredraganden hemställer, att lagrådets utlåtande över lagförslagen, av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar¹, måtte för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas genom utdrag av protokollet.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:

Karl Gustaf Grönhagen.

¹ Denna bilaga har här uteslutits utom såvitt angår vissa paragrafer i förslaget till lag angående ändring i 8 och 12 kap. lagen om förmyndarskap, beträffande vilka förslaget skiljer sig från det vid propositionen fogade förslaget i ämnet.

Förslag

till

Lag

angående ändring i 8 och 12 kap. lagen den 27 juni 1924 (nr 320) om förmynderskap.

Härigenom förordnas, dels att 8 kap. 16 § samt 12 kap. 4—6, 8, 11, 14, 15, 20 och 23—27 §§ lagen den 27 juni 1924 om förmynderskap¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives och dels att 12 kap. 2 och 18 §§ nämnda lag skola upphöra att gälla.

(Gällande lydelse.)

(Föreslagen lydelse.)

11 §.

Om *slutligt utslag*, varigenom någon förklarats omyndig, så ock om förordnande, som i 8 § avses, skall ofördröjligen genom rättens *eller domarens* försorg kungörelse införas i allmänna tidningarna.

Har *slutligt utslag*, varigenom någon förklarats omyndig, blivit i högre rätt *ändrat* genom *utslag*, som vunnit laga kraft, eller har den, som förklarats omyndig, genom laga kraft ägande *utslag* förklarats myndig, eller har förordnande, som i 8 § sägs, *förklarats icke skola äga bestånd eller återkallats eller i högre rätt upphävts*, skall *därom kungörelse* ske, efter vad i första stycket sägs.

11 §.

Om *dom*, varigenom någon förklarats omyndig, så ock om förordnande, som i 8 § avses, skall ofördröjligen genom rättens försorg kungörelse införas i allmänna tidningarna.

Har *dom*, varigenom någon förklarats omyndig, blivit i högre rätt *ändrad* genom *dom*, som vunnit laga kraft, eller har den, som förklarats omyndig, genom laga kraft ägande *dom* förklarats myndig, eller har förordnande, som i 8 § sägs, *hävts genom laga kraft ägande beslut*, skall *kungörelse därom* ske, efter vad i första stycket sägs.

27 §.

Beslut, som *av överförmyndaren, rätten eller domaren meddelas i mål och ärenden enligt denna lag*, skola lända till efterrättelse utan hinder av

27 §.

Beslut *eller dom*, som *meddelas av överförmyndaren eller rätten*, skall lända till efterrättelse utan hinder av att talan däremot föres, utom *såvitt*

¹ Senaste lydelse av 20 §, se SFS 1930: 110.

(Gällande lydelse.)

(Föreslagen lydelse.)

att talan däremot föres, utom för så vitt angår rättens beslut, varigenom omyndighetsförklaring eller avtal om sammanlevnad i oskiftat bo häves eller förordnande meddelas om gäldande av särskild ersättning, på sätt i 10 kap. 2 § tredje stycket sägs, eller förmyndare eller god man dömes till utgivande av försutet vite.

angår rättens avgörande, varigenom omyndighetsförklaring eller avtal om sammanlevnad i oskiftat bo häves eller förordnande meddelas om gäldande av särskild ersättning, på sätt i 10 kap. 2 § tredje stycket sägs, eller förmyndare eller god man dömes till utgivande av försuttet vite.

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1948; därvid gälla i tillämpliga delar vad i lagen om införande av nya rättegångsbalken finnes föreskrivet.

Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 11 mars 1947.

N ä r v a r a n d e:

justitieråden LAWSKI,
 GYLLENSWÄRD,
 NISSEN,
 regeringsrådet KUYLENSTIERNA.

Enligt lagrådet den 10 mars 1947 tillhandakommet utdrag av protokoll över justitiedepartementens ärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 28 februari 1947, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas över upprättade förslag till

- 1) lag angående ändrad lydelse av 2 och 6 §§ lagen den 14 juni 1917 (nr 377) om äktenskaplig börd;
- 2) lag angående ändrad lydelse av 19, 21 och 22 §§ lagen den 11 juni 1920 (nr 407) om barn i äktenskap;
- 3) lag angående ändrad lydelse av 9 och 23 §§ lagen den 14 juni 1917 (nr 378) om adoption;
- 4) lag angående ändring i lagen den 14 juni 1917 (nr 376) om barn utom äktenskap; samt
- 5) lag angående ändring i 8 och 12 kap. lagen den 27 juni 1924 (nr 320) om förmynderskap.

Förslagen, som finnas bilagda detta protokoll, hade inför lagrådet föredragits av t. f. byråchefen för lagärenden i justitiedepartementet hovrättsassessorn S. Edling.

Lagrådet yttrade:

Enligt det remitterade förslaget skall, i motsats till vad som är fallet enligt nu gällande bestämmelser, beslut av rätten enligt 12 kap. 8 § andra stycket lagen om förmynderskap om återkallelse av provisorisk omyndighetsförklaring kunna särskilt överklagas. Häremot synes intet vara att erinra. Enligt sakens natur bör emellertid sådant beslut utan hinder av besvär omedelbart lända till efterrättelse, eftersom eljest risk föreligger att återkallelsen blir utan verkan. Det i 11 § andra stycket i samma kapitel föreslagna stadgandet att kungörelse skall äga rum först sedan beslut om provisorisk omyndighetsförklaring hävts genom laga kraft ägande beslut synes ej stå i god överensstämmelse med denna ståndpunkt. Lagrådet hemställer därför, att sistnämnda stycke avfattas i huvudsaklig överensstämmelse med gällande lydelse, dock

att orden »förklarats icke skola äga bestånd eller» utgå. I anslutning härtill synes 27 § i nämnda kapitel böra så förtydligas att beslut eller dom varom där är fråga skall lända till efterrättelse utan hinder av att talan däremot föres, utom såvitt angår dom, som innefattar hävande av omyndighetsförklaring, eller rättens avgörande, varigenom avtal om sammanlevnad i oskiftat bo häves, o. s. v.

I övrigt lämnas förslagen utan erinran.

Ur protokollet:

Åke Mossler.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementens ärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Drottningholms slott den 11 mars 1947.

Närvarande:

Ministern för utrikes ärendena UNDEŃ, statsråden SKÖLD, QUENSEL, MYRDAL, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG.

Chefen för justitiedepartementet, statsrådet Zetterberg, anmäler lagrådets denna dag avgivna utlåtande över de till lagrådet den 28 februari 1947 remitterade förslagen till

- 1) lag angående ändrad lydelse av 2 och 6 §§ lagen den 14 juni 1917 (nr 377) om äktenskaplig börd;
- 2) lag angående ändrad lydelse av 19, 21 och 22 §§ lagen den 11 juni 1920 (nr 407) om barn i äktenskap;
- 3) lag angående ändrad lydelse av 9 och 23 §§ lagen den 14 juni 1917 (nr 378) om adoption;
- 4) lag angående ändring i lagen den 14 juni 1917 (nr 376) om barn utom äktenskap; samt
- 5) lag angående ändring i 8 och 12 kap. lagen den 27 juni 1924 (nr 320) om förmynderskap.

Efter redogörelse för lagrådets utlåtande framhåller föredraganden, att de ändringar i 12 kap. 11 och 27 §§ i det remitterade förslaget till lag angående ändring i lagen om förmynderskap, som lagrådet ifrågasatt, torde böra godtagas, samt hemställer att lagförslagen, sedan det nyssnämnda förslaget ändrats i enlighet med det anförda, måtte jämlikt § 87 regeringsformen genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Sven Leffler.